

Káldy Mária

Az enteriortól a közösségig. Utak és lehetőségek a közönségfogadásban

Mi a tájház? A tájház hírvivő. Üzenetet hordoz, üzenetet közvetít múltból a jövőnek. A tájház – mint épület, berendezett lakóház lehet minta-, példa- és ötletadó építkezésről, életformáról, berendezési és különféle használati tárgyokról. A tájház sokak számára az emlékezés helyszíne, míg másoknak az ismeretek tárháza, vagy élményt nyújtó turisztikai központ. De a tájház lehet közösséget szervező, éltető, a közösséget összetartó helyszín, erőforrás.

Látogatóbarát, vendégváró, élményt nyújtó tájház. Amikor e fogalmak megvalósítására, kiteljesedésére, keressük a legjobb megoldásokat, érdemes néhány kérdésen elgondolkoznunk, melyek befolyásolhatják döntéseinket a ház funkciójáról, kiállításainkról, programjainkról, szolgáltatásainkról. A múlt ismeretéből meríthetünk erőt, a jelent reálisan értékelve cselekedhetünk legjobb belátásunk szerint, s a jövőt előre látva felkészülhetünk a szükséges változtatásokra.

Előjáróban néhány általános érvényű hasznos tanács, amivel a tájház működtetőjének számolnia kell, amikor a közönségfogadás lehetőségein gondolkodik.

A tájház és célcsoportjai

Minden tájház fenntartójának ismernie kell, hogy kiknek az érdeklődésére számíthat, építhet. A közönségfogadás lehetőségeinek kialakításakor figyelembe kell venni a meglévő közönséget, közösséget, s gondolkodni kell a fejlesztésről. Merre kíván nyitni a tájház, kiknek szánja programjait, kikre számít mint alkalmi és mint rendszeres látogatóra. Ezek közül példaként sorolok fel néhányat.

A tájház elsődleges célcsoportja kell, hogy legyen a település lakossága, idősek, felnőttek, fiatalok, öslakosok és újonnan beköltözöttek, ideiglenesen ott tartózkodók (pl. mint nyaralók, hétvégi házak tulajdonosai). Külön célcsoportot jelenthetnek a családok kisebb, nagyobb gyermekekkel, valamely érdeklődési körhöz tartozók, valamely feladatot felvállalók is. Figyelembe kell venni a környező településekből érkező érdeklődőket, különösen a diákokat. Ezután tágíthatjuk, szélesíthetjük a kört.

Az utóbbi években a turizmusban felerősödő tendencia úgy a hazai, mint a külföldi vendégek körében, hogy keresik a meghitt, csendes, békés, nem nagycsoportos helyszíneket, egyre inkább egyénre szabott programot, látványt igényelnének, sokan szívesen vállalkoznak hasznos ismeretek tanulására, választják a szórakozva tanulást. Ennek kapcsán előtérbe került az ökoturizmus, falusi turizmus, kulturális turizmus, melyben jelentős szerepük lehet a tájházaknak.

A nyitvatartási idő kialakítása

A tájházaknak úgy kell kialakítani nyitvatartási idejét, és szervezni programjait, hogy figyelembe vegye, célcsoportjai közül kik mikor érnek rá, mikor van szabadidejük. Alapvetően az iskolás csoportok a délelőtti órákban érkehetnek. A nyugdíjasok inkább a délutánt kedvelik. A felnőtt lakosság napközben dolgozik, ezért ők inkább az esti órákban, hétvégén rendelkeznek szabadidővel. Másként kell szervezni télen, s megint a nyári szabadságok idején a programokat. Lehetnek egyéb okok, pl. gazdálkodással, szőlőműveléssel kapcsolatos teendők, különböző ünnepek – amik meghatározzák az emberek szabadidejét.

A programok kialakításának időpontja

A tájház programkínálatát, a különféle eseményeket fontos egy évre előre időben meghatározni, figyelembe véve a helyi megszokott ünnepeket (pl. a templombúcsú, falunap) az egyes évszakokban visszatérő hagyományos programokat (szüret, betakarítás, disznótor). Érdemes bizonyos rendezvényekhez állandó időpontban visszatérő programokat meghatározni, amire a látogatók már előre számíthatnak. (pl. minden hónap első-, vagy utolsó vasárnapja, csütörtök este, stb.) Fontos a programok időbeni összehangolása a településen belül, és a közeli települések más intézményeivel. A program sikere nagyban függhet a jól megválasztott időponttól, de arra is oda kell figyelnünk, hogy nem érdemes konkurenciaként fellépni már jól bevezetett programokkal.

A programkialakítás szempontjai

A tájház programjainak kidolgozásánál még további szempontokat is érdemes figyelembe venni. Alapvető a programok kialakításánál a helyi hagyományok fontossága, annak megőrzése, továbbadása. Sok településen lehetnek a faluközösség által egykor fontosnak tartott ünnepek, események, hagyományok, közösségi alkalmak, melyek mára feledésbe merültek, s melyeket érdemes – akár új tartalommal, formával visszahozni. (Például az egyik Balaton-felvidéki

faluban ötven évi „kényszerű” szünet után élesztették fel az Úrnap körmenetet, s a körmenet után, a falu lakosságát fehér asztalhoz összehozó agapét.)

Kerülendők a divatos, külföldről importált – többnyire kereskedelmi célt szolgáló, a városiakat megkörményező –, nálunk idegen szokások, mint amilyen a Valentin nap, vagy a Halloween. Érdemes gondolkodni a helyi sajátosságokra épülő hagyományteremtésen, melyre jó mintával szolgálhat például néhány szatmári település. (Pl. Milotai dió fesztivál) Kiállításban, programban fontos az egyediség, a hitelesség.

A tájház látogatottságának egyik feltétele lehet különlegessége. Olyat és oly módon mutat be, olyat kínál, ami sehol máshol nem található, nem látható. Meghirdetett programok esetében a figyelemfelkeltés szempontjából akár fél sikert is jelenthet az ötletes, jó névválasztás. (Például a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban a „Tök jó nap” központi témája a tök volt, a „Naplopók hete” gazdag programja a Napról szólt, s a „Lóköttők hete” ismereteinket gazdagította a lovakról.)

A pincétől a padlásig - a közérthető kiállítás

Ahhoz, hogy megértsük a tájház üzenetét, hogy értsük, hogy kik, mikor, hogyan éltek egy házban, mivel foglalkoztak, alapvető fontosságú a család lakó- és munkahelyének enteriőrszerű bemutatása, a pincétől a padlásig. Amikor tehát arról kell döntenünk, hogy egy tájház helyiségeit hogyan hasznosítsuk, gondolnunk kell arra, hogy a múltat kutató látogató kérdéseire, az összefüggések megértésére elsősorban az alapvető élet és munkaterek – a szoba, a konyha, a kamra, a pince, a padlás, az istálló, az ólak, a szín, a pajta, végül az udvar - hiteles berendezésével tudjuk megadni a választ.

A legtöbb tájházban általában a lakószobákat és a konyhát rendezik be kiállításszerűen. Már kevesebb a hitelesen bemutatott kamra és gazdasági épület. Pincét és padlást, pedig elvéve, ha lehet látni, pedig nincs izgalmasabb, mint amit a kalandos le és feljutás, illetve egy feltároló padlás jelenthet.

Természetesen, dönthetünk úgy is az általunk kialakított koncepció szerint, hogy egy vagy több helyiséget nem enteriőrszerűen rendezünk be, hanem helytörténeti kiállítás, tematikus néprajzi kiállításnak, látogatható tárgyraktárnak, egy műhely céljára használjuk fel, vagy egy foglalkoztató vagy egyéb közösségi szoba kialakítására hasznosítjuk. (A gazdasági helyiségek jó kihasználására példa a Jósvafői tájház, ahol a szín nem csak kiállítóhely, de különféle rendezvényeknek, színelőadásoknak is helyszíne, de említhetem a

magyarlukafai tájház Pajtaszínházát is.) Ha kiállításról beszélünk, nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy ha a tájházat összességében tekintjük egy kiállításnak, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az épített környezethez hozzátartozik a természeti környezet is.

„Életszerű kiállítás” – kiegészítő elemek, alternatív átrendezések

Vannak olyan tájházak, ahol rendkívül leegyszerűsített, lecsupaszított enteriőr berendezés látványa fogad bennünket, ahol a jelzésszerűen elhelyezett tárgyaknak szinte alig van mondanivalója a látogató számára. Ismerünk tájházakat, ahol hosszú éveken át konzerválódott ez az állapot. Azt sugallja a látvány, hogy itt megállt az idő. Az éveken át változatlan, mozdulatlan kiállítás – és annak híre – nem nyújt ösztönzést sem a helybelieknek, sem az érdeklődő turistáknak arra, hogy felkeressék, hogy kedvük legyen a visszatérésre.

Természetesen több a jó, az előző megfogalmazásra az ellenpélda. Számtalan tájházat ismerünk, ahol pezseg az élet, ahol nem csak a gazdag, hiteles, élethű berendezés, de a tájház köré szerveződő személyek, közösségek is csalogatják a helybéli vendéget, vagy az úton levőket: „Térj be hozzánk, foglalj helyet!”

Hogyan tehető egyszerű eszközökkel a statikus kiállítás változatosá, életszerűvé? Egy eredeti környezetében megőrzött tájház számára könnyen alkalmazható és megoldható feladat, hogy időről-időre egy-egy aktuális esemény megjelenítésére a berendezésekben kiegészítő tárgyakat alkalmaznak, vagy alternatív átrendezéseket készítenek.

Kiegészítő elem lehet például az évszakoknak és a helyi hagyományoknak megfelelően különféle termények, termékek elhelyezése a szobában, konyhában, kamrában, tornácon. Ilyen, a tisztaszobában a szekrény tetején, és a gyümölcsös kamrában elhelyezett téli alma, körte, a kamrában szárított fűszernövény, a zacskókban szárított gyógynövény, ősszel az eresz alatt száradó kukorica, a szekrényben a textilek között elhelyezett levendula, ősszel a termékek védelmére kihelyezett madárijesztő, hogy csak néhány példát említsek.

Segítséget nyújt a falusi életmód, a tevékeny hétköznapok, az ünnepi események megértésében a szemlélődőnek, ha az alapberendezésen túl tárgy-együttesek segítségével – saját emlékeinkből, hozzátartozónk, falubeliek elbeszéléséből, vagy helyi visszaemlékezésekből merítve valamely háztartási munkát, háziipari tevékenységet, vagy eseményt úgynevezett „szituációkat” jelenítünk meg.

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Ez a bemutatás lehet állandó jellegű, de amennyiben megfelelő és elegendő tárgyakkal rendelkezik a tájház, és „szakértő” kezek viselik gondját, úgy felvállalhatóak időről-időre alkalmi átrendezések (bizonyos ünnepek, események alkalmával, tevékenységek, stb.). Az állandó és alkalmi berendezések nem csak a lakóházra érvényesek, de vonatkoznak a különböző gazdasági épületekre és magára az udvarra is.

Néhány példa az alternatív átrendezésre, illetve szituációkra

Egyházi ünnepek: Húsvétkor készülődés templomba, ételszentelésre összekészített kosárral. – Pünkösdkor pünkösdölők fogadása. – A falu búcsúnapján vendégfogadás. – Karácsonykor karácsonyi asztal termőág készítése.

Családi ünnepek megjelenítése: Lakodalom – Gyermekágyas asszony szobája.- Komatálvívés. – Keresztelő. – Készülődés elsőáldozásra, konfirmálásra. Születésnap, vasárnapi ebéd, vendégvárás.

Naptári ünnepek: Újlesztendő köszöntése, farsangi maskarázás, Szent Gergely napi mendikálás, Szent György napi pásztorfogadás, tisztségviselők fogadása.

Háztartási munkák végzése: szapulás, mángorlás, kenyérsütés, főzés, takarítás, meszelés

Házipari tevékenységek: kenderfeldolgozás, kosárfonás, gyékényszatyor készítése.

Időszaki kiállítások a tájházban

Sok olyan tájházat ismerünk, ahol a helytörténeti gyűjtés eredményeként, illetve a helyi adományozóknak köszönhetően több olyan tárgy került a múzeumba, mint amelyek az enteriőr kiállításban bemutathatóak lennének. Ezek is féltve őrzött kincsek, és jól hasznosíthatók.

Ott, ahol a tájház több helyiséggel rendelkezik, vagy valamely gazdasági épületében megoldási lehetőség van, arra, látogatóható gyűjteményraktárat készíthető, vagy az állandó kiállítást időről-időre kiegészítő tematikus kiállítást rendezhető. A népi kultúra, a helyi hagyományok bemutatása rendkívül gazdag témaválasztási lehetőséget nyújthat. Kiállítás készülhet egy-egy tárgytípusról, tevékenységről, viseletről, helyi szokásokról, hagyományokról, helyi családok, intézmények történetéről, helyi népművészek által készített tárgyakkól.

Készülhetnek kiállítások a tájház által meghirdetett különféle programokhoz, tanfolyamokhoz is.

A tájházhoz és kiállításaihoz kapcsolódó tevékenységek, szolgáltatások

Szóbeli bemutatás (tárlatvezetés)

A tájházi ismeretátadás legáltalánosabb formája lehet a szóbeli bemutatás, melyet bármely látogatócsoport igénybe vehet. A tájház meghirdetheti az épület és kiállításainak bemutatásához, vagy esetleg egy-egy alkalmi téma feldolgozására. A tájház felkínálhat tárlatvezetést különböző célcsoportoknak is, mint pl. külön családoknak, felnőtteknek, diákoknak, nyugdíjasoknak.

Új, speciális tárlatvezetési forma honosodik meg számos nyugat-európai országban, melyet a „hasznó vezet hasznót” kifejezéssel jellemezhetünk. Nyugdíjasokat képeznek ki nyugdíjas csoportokhoz, középiskolás diákokat diákcsoportokhoz, különféle népcsoportbelit saját népcsoportbeliek vezetéséhez. Az indok, hogy azonos csoportok képviselői nagyobb odafigyelést tanúsítsanak egymás iránt.

A különleges alkalmakon (pl. Múzeumok Éjszakája) vagy különleges módon (például helyi viseletbe, vagy valamely egykori tisztségviselő – kisbíró, tiszttartó, tanító, hegybíró stb. – öltözetét viselő, vagy helyi tájszólással beszélő tárlatvezető) megtartott vezetések általában sok látogatót vonzanak. (A Tallinni Szabadtéri Múzeum vezető programja volt több éven át a „Csütörtök éjszaka misztériuma” című, az észti hiedelmekre építő éjszakai tárlatvezetés, mely számtalan – olykor meghökkenítő – meglepetést is tartogatott a résztvevőknek. A sikert a több hétre előre lefoglalt jegyek is bizonyították.)

Foglalkozások, bemutatók

A tájház adottságaihoz, lehetőségeihez, illetve a helyi hagyományokra építve sokféle foglalkozás, bemutató szervezhető alkalmi látogatóknak, illetve felnőtt és diák szakköri foglalkozás, nyári táborozás keretében. Példaként néhány – a tájházban jól hasznosítható tevékenységet ismertetek, melyek célja többek között a szemléletalakítás arra, hogyan bánjunk a természet ajándékaival, a népi kultúra megismerése, a hagyományos (többnyire természetes) anyagok megismerése és azok kézműves technikával történő megmunkálásának, feldolgozásának elsajátítása, a szórakozva tanulás, és újratanulás, a hasznos elfoglaltság megvalósítása, a „magam készítem” sikerélménye.

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Kézműves bemutatók és foglalkozások: a tájházban lévő kézműves és háziipari termékek másolatának elkészítése szakavatott mesterek közreműködésével (pl. csontfaragás, fafaragás, teknővájás, világítóeszközök készítése kéregedény készítés, kópickötés, népi hangszerkészítés, gyékénymunkák, csuhéfonás, kosárfonás, szalmafonás, fonás, szövés, stb.)

Technikatörténeti bemutató: A tájházban lévő ipari, gazdasági eszközök, gépek bemutatása használat és működés közben. (pl. kovácműhely, kötélverő, kártológép, szelelőrosta, stb.)

A népi díszítőművészet különböző ágának helyi változatainak bemutatása (pl. gyöngyfűzés, csipkeverés, hímzés, hímestojásfestés, stb.)

Népi öltözködéshez, viseletekhez kapcsolódó foglalkozás, melynek lehet célja a helyi ünnepi és hétköznapi viseletek népszerűsítése, ünnepi viseletként történő visszahozása, formák, motívumok hasznosítása a mai öltözeteknél, viseletdarabok, viseletek, készítése.

Hagyományos népi ételek készítése: házi száraztészta –, kenyér és kenyérlángos –, helyi sütemények, kuglóf –, pogácsa és mézeskalács sütése, helyi ételek készítésének tanulása, tejfeldolgozás, tej hasznosítása, vajköpülés, sajt készítés, specialitások készítése.

Gyógynövények, fűszerek megismerése, hasznosítása: gyógyteák készítése.

Népi játékok: helyi hagyományok szerint gyermekjátékok készítése, népi sportjátékok tanítása (pl. bigézés, csülkőzés, karikahajtás).

Folklór programok: Népzenei bemutató, táncház, népszokások bemutatása
Népi színjátszás: bábelőadások, vásári komédiás játékok, népszínművek bemutatása.

A falu életéhez kapcsolódó események felelevenítése: tűzoltóverseny és bemutató, vásár, pünkösdi királyválasztás, falunap, búcsú.

Gazdálkodáshoz kapcsolódó programok: teendők a zöldséges és virágos kertben, szántóföldi szőlőbeli munkák bemutatása.

Tematikus napok

Tematikus nap keretében – mint ahogy nevében is szerepel – egy témára lehet építeni a programot, egy témát lehet minél sokoldalúbban feldolgozni, bemutatni. Illusztrációként a Szabadtéri Néprajzi Múzeum néhány sikeres programja közül válogattam.

Téltemetés, tavaszköszöntés

A helyi népszokások bemutatása mellett aktuális tavaszi ismeretek is kapcsolódhatnak ehhez a naphoz, mint például különféle tavaszi kerti munkák bemutatása, (gyümölcsfák oltása, gyógy metszés, biotechnikák alkalmazása a kertben), vagy készülve környezetünk tisztítására, a húsvéti ünnepekre a tavaszi nagytakarítással kapcsolatos praktikus témák kerülhetnek megtárgyalásra. A látogatók megtanulhatnak takarítóeszközöket – ágseprű, cirokseprű, tollserű – készíteni.

Szent Flórián, a tűzoltók védőszentjének ünnepe (május 4.)

Sok helyen ünneplik meg a tűzoltók védőszentjének ünnepét az önkéntes tűzoltók. A falu, templom, és a tájház közös ünnepeként lehet összekapcsolni a programokat. (Tűzoltó-felvonulás, verseny, régi és mai tűzoltási eszközök bemutatása, tűzoltóbál.

A népi építészet napja

Napjainkban egyre több fiatal család fordul érdeklődéssel a népi építészet, a hagyományos építőanyagok felé. Hogyan lehet vályogból építkezni? Milyen anyagból és hogyan lehet a fonott sövénykerítést készíteni? Megtanulható-e a kemenceépítés? Az ilyen és hasonló kérdésekkel ostromló fiatalok részére teremthetünk a tájházban alkalmat arra, hogy találkozzanak szakemberekkel, építészekkel. Mesterek mutathatják be, hogyan kell vályogtéglát, paticsfalat készíteni, gerendát bárdolni, zsindelet faragni.

Terméknapok

A terméknapok keretében helyi sajátosságokat, illetve magyar agrártermékeket mutathatunk be a legsokoldalúbban, melyhez megfelelő szaktudással rendelkező szakembereket, vállalkozásokat kérhetünk fel. A tájház ily módon akár katalizátora lehet régi termények újrarahonosításának.

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Az alábbiakban néhány, a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban szervezett terméknapot ismertetek: A „Méznapi” bemutatásával egy termékről való ismeretek átadásával kapcsolatos komplex gondolkozást szeretném illusztrálni. 1999-ben a „Mézes hétvégén” került sor a méznek – e kiváló magyar terméknek – valamint a méhészeknek, a magyar mézkultúrának és a méhészet történetének bemutatására múzeumi körülmények között. Ennek keretében a látogatók megismerhették a múzeumban lévő különféle méheseket, méhkasokat. Szakemberek tartottak előadást a paraszti méhészet történetéről, méhészeti technológiákról, és eszközök változásáról, valamint a méz használatáról, hasznosításáról. A gödöllői Méhészmúzeum segítette a technikatörténeti változásokat is megismertetni a látogatókkal. Méhészeti bemutató keretében izgalmas volt látni egy kaptár bontását. A látogatók szakemberektől hallhattak ismertetést a méhek fejlődéséről, viselkedéséről. Természetesen nem maradhatott el a mézvásár, ahol mézes csuprot és mézpergetőt is árusítottak. Gondoltunk a méznek a kozmetikában és a gyógyításban való hasznosításának bemutatására is. Természetesen elmaradhatatlan program volt különféle technikával a mézeskalács készítése és kóstolója. A gyerekek formázhattak és írókázhattak maguknak mézeskalácsot, de készíthettek gyertyát maguknak méhviaszból. A múzeum vendéglőjében ezen a napon mézzel készült salátákat, sülteket és süteményeket kínáltak a vendégeknek. A napot az ír és skót népzenei játszó M.É.Z együttes koncertje zárta.

Az „Almanap” keretében nyolcvan féle alma bemutatása mellett többek között az alma paraszti kultúrában elfoglalt helyét, mai jelentőségét, felhasználási területeit (táplálkozásban, gyógyászatban) almatermesztés munkafolyamatait, ismerhette meg a nagyközönség. A termékről való komplex ismeretátadás szándéka vezetett bennünket a „A magyar paprika napjára”, a „Tök jó nap” a „Burgonya napján” megrendezésekor. Haszonnövényeink közül „A len és a kender napján” a két növény feldolgozásának módjaival, eszközeivel, a szapulás, mosás, mángorlás munkafolyamatával, tárgyaival ismertették meg a látogatókat olyan idős asszonyok Cigándról, akiknek fiatalkorukban mindennapi tevékenységeik közé még hozzá tartoztak ezek a munkafolyamatok. Háztartási praktikáink kerültek előtérbe a „Savanyú vasárnapon”, ahol savanyúságokról, savanyítás eszközeiről, savanyítási eljárásokról volt szó, s amikor a látogatók is benevezhettek a savanyúságok vetélkedőjére.

Tematikus utak

A tájházak közreműködésével különféle időtartamú (pár órás programtól a többnapos programig) és különféle témában, tartalommal turisztikai tematikus utak szervezhetők. Tematikus utat lehet kidolgozni egy település műemlékeinek,

múzeumának, tájháznak, kiállításainak épített és természeti örökségeinek bemutatására melybe szolgáltatóként bekapcsolódhatnak például a helyi vendéglátóhelyek, (éttermek, pincék, cukrászda) speciális ill. kézműves termékeket árusító boltok, egyéb vállalkozások (pl. ménés, rezervátum). Tematikus utak dolgozhatók ki egy nagyobb tájegység megismerésére több település bekapcsolásával is, de tematikus út keretében lehet megszervezni különféle nyitott műhely, meglátogatásának megszervezését, melynek szintén része a tájház.

Tanösvény program

Elsősorban a természeti értékek (növények, állatok, vizek, tájak) bemutatására szolgáló program, melynek állomása, szervezője, megvalósítója is lehet a tájház. Jó példával szolgál erre a Blaskovich Múzeumnak a 2007-ben kialakított botanikai tanösvény e, melynek célja az épített és kulturális örökség mellett a természeti értékek megismertetése, szakszerű bemutatása gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt. A tájházak zöldséges és virágos kertjei alkalmasak hasonló tanösvények készítésére.

Életre keltett múlt – tevékenységek a tájházban - Interpretáció

Vendégváró tájház - Megérint a múlt

Sok városból érkező, a falusi életet csak könyvekből ismerő látogató a tájházat, nemcsak mint egy kiállítást szeretné megtekinteni, de szívesen töltene el időt a falusi miliőben, érdeklődést mutat arra, hogy megismerhessen tárgyakat, tevékenységeket, történeteket a helybeliek elbeszélésében.

Egy múzeumi tárgy meghatározása önmagunk számára többnyire csak vizuális úton történhet, a „mindent a szemnek, semmit a kéznek” elv alapján. Többszörösére növelhető a látogatónak a tárggyal kapcsolatos ismerete, ha kezébe foghatja, használhatja. Ezt a célt szolgálhatja egy hitelesen, de nem kiállítási, hanem úgynevezett demonstrációs tárgyakkal berendezett „vendégszoba”, ahol fogadhatják a látogatót, leülhet a lócára, padra, ahol megkínálhatjuk egy csésze teával, ahol beszélgetnek vele, vagy ahol valamely tevékenységben közreműködhet a tájház lehetőségének megfelelően. Ezeket a beszélgetéseket, tevékenységeket irányíthatjuk magunk is, előre meghirdethetjük egy magunk által összeállított tematika szerint figyelembe véve aktualitásokat, évszakokat, érdeklődést.

Példát adhatunk a Szentendrén a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Nyugat-Dunántúli tájegységben, a Vöcköndről áttelepített ház berendezésének kialakításával, melynek célja az volt, hogy oda a gyermek, vagy felnőtt látogató felügyelet mellett bemehessen. A foglalkozásokra érkező gyermekeket az alkalomhoz illő öltözetben lévő gazda, vagy gazdasszony fogadja. A témafeldolgozást segíti, hogy a gyermekek stilizált paraszti öltözetet viselhetnek, tevékenységük során a témával kapcsolatos tárgyakat használhatják. Hasonló a bemutatási, interpretációs lehetőség a kondorfai iskolában, ahol a falusi iskola hangulatát, az egykor ott zajló tanítást, módszereket ismerhetik meg a gyerekek.

Svédországban a Jamtli Historienland egy-egy épületében a hét, vagy a hónap meghatározott napjain visszatérően a múzeum munkatársai és önkéntesei korhű ruhába öltözve, autentikus tárgyak használatával háztartási, gazdálkodási tevékenységeket végeznek – ami éppen aktuális, adódik, illetve szükséges – a múzeumi gazdaságban a látogatók bevonásával. Az épületek takarítása során háztartási praktikák kerülnek szóba, tanulnak egészséges tartósítási módokat, halat, gombát szárítani, lekvárt főzni, harisnyát kötni, kerti munkát végeznek, vagyis tevékenyen részt vesznek a falusi élet hétköznapijának egy szeletében, s tanulják, ami napjainkban is hasznosítható. A múzeum falusi vendégfogadójában egyszerű tradicionális ételek, sütemények készítését sajátíthatják el a felnőtt látogatók, az előbbieket szerint szervezett programok keretében.

A fenti példákat tovább gondolva dönthetünk úgy is, hogy egyszerűen a tájház karbantartásával, fenntartásával kapcsolatos munkákat is beemeljük látóivalaink, oktató programjaink sorába, melybe bevonhatjuk a helyi közösség mellett látogatóinkat is. Ilyen lehet az épülethez kapcsolódva a tavaszi nagytakarítás, meszelés, padlótapasztás, takarítás, a kertben virágok palántázása, gondozása, virágmagok gyűjtése, gyümölcsök előkészítése aszalásra, stb.

Oktatási és szakmai programok a tájház közreműködésével

A helyi közösség aktivizálását, az összetartozás érzését a gyökerek megerősítését, a tartalmas tanulási alkalmat jelent a felnőttek, diákok bevonásával végzett közös helytörténeti kutatómunka, melynek lehet motorja, közreműködője a tájház is, s melyről időről-időre kiállítás keretében adhatnak számot. Erre jó példa a Fertőszéplaki tájház, ahol a helybéli diákok bevonásával iskolatörténeti gyűjtést végeztek, melynek eredménye egy enteriőr és egy tematikus kiállításban megtekinthetők.

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Talán hasznos tapasztalat lehet a svédországi Leksandban működő kultúrház értékmentő tevékenységének felvillantása. A kultúrház a helyi hagyományok megőrzésének és továbbadásának a központja, feladatuk a helyi kulturális örökség megóvása, a helytörténet, a helyi hagyományok gyűjtése, dokumentálása, feldolgozása, megőrzése, ápolása, továbbadása, újragondolása a mai és az elkövetkező generációk számára. (Szervezetileg hozzájuk tartozik, és tevékenységük központja a helyi népi építészeti együttes, a tájház, és egy kézműves alkotóház.)

A megfogalmazott feladatok elvégzésébe a település apraja-nagyja, szervezett keretek között (iskolával) és önállóan, önkéntesen is részt vállal. Létrehozták a „Faluk emlékezete” elnevezést viselő adatbankot. Itt minden épület (közösségi épületek, lakóházak, építmények) és helybéli család történetét feldolgozták kérdőíven, interjúkat, filmeket készítettek az idős emberekkel, elhelyezték a családi fotók másolatát. Egyik érdekes programjuk az „Alkosd újjá”, melynek keretében szakemberek segítenek a résztvevőknek újjá alkotni régi, elhasználódott, – esetleg már kidobásra ítélt – használati tárgyukat.

Nyitott kézműves műhelyek

Részben tájházakhoz kapcsolódva több helyen is működik nyitott kézműves műhely, ahol különféle kézműves mesterséggel (fazekas, fafaragó, bőrműves, stb.) ismerkedhetnek meg, diákok szakkör és nyári tábor, felnőttek felnőttképzési programok keretében.

Tanuld újra!

A tájház a köré szerveződő közösség, illetve érdeklődők számára téli időben népfőiskolai programként különféle továbbképzéseket szervezhetők. Napjainkban különösen aktuális lehet a háztartással, gazdálkodással, kertészettel, kapcsolatos hasznos, praktikus, illetve újrahasznosítható ismeretek tanítása.